

szokásleírásai, a IV. kötet szövegmotívum-csoportosítása. A kötetek, nem népzenei szempontú fogantatásuk miatt, egyaránt tartalmazznak népdalokat és egyéb (műdalszerű) dallamokat.

A BARTÓK—KODÁLY szellemében szerkesztett Magyar Népzene Tárától népdalkincsünk anyagának tudományosan rendezett kiadását várjuk. Az új gyűjtések arányosan egészítsék ki az eddigieket, mind földrajzilag, mind daltípusok szempontjából. A kiadványok elsődlegesen anyagközlő jellegűek legyenek. A köteteknek gyors egymásutánban kell megjelenniük, hogy az anyag egészéről egységes képet kaphassunk. A tudományos feldolgozó munkáknak és monográfiáknak ideje a teljes anyag megjelenése után jön el.

AVASI BÉLA

Des Knaben Wunderhorn in den Weisen seiner Zeit

Herausgegeben von Erich STOCKMANN.

Akademie-Verlag, Berlin 1958. (Veröffentlichungen des Instituts für Deutsche Volkskunde. Bd. 16.) 160. l. 4°.

A német népzene kutatók egy újabb érdekes vállalkozásáról számolhatunk be a magyar szakembereknek. Első nagy népdalkiadványukat látták el dallamokkal százötven év után, egykorú adatok alapján. A „Wunderhorn” (1806—8) fogalomná lett ugyan a német művelődésben, hatása, mint Stockmann megállapítja, máig tart, de ez a hatás egyoldalú volt, mert a nagyjelentőségű gyűjtemény dallam nélkül jelent meg. Nem azért, mintha nem lettek volna tudatában a dallam jelentőségének, sőt nem is azért, amiért nálunk maradt el az első jelentős dallamkiadás: az anyagiak hiánya miatt. A szerkesztők nem bíztak saját zenei képzettségükben, a dallam és szöveg ritkán volt egyenlő értékű a rendelkezésre álló variánsokban, dallamtalan és dallammal feljegyzett változatok egyenlenné tették volna a kötetet — és hasonló megfontolások játszottak közre. Pedig az egykorú felfogás már megkövetelte a dallamot, ez kiadás közben is állandóan felmerülő problémát jelentett, sőt egybe is gyűlt nem csekély használható zenei anyag. Stockmann jól összeállított bevezetője ezeknek a körülményeknek tárgyalásával bepillantást nyújt az egykorú német zenei és művelődési viszonyokba. Ezek lényegesen kedvezőbbek, mint akár a negyven évvel későbbi magyar viszonyok is (a „Népdalok és mondák” megjelenésekor): már előbb több népdal jelent meg náluk nyomtatásban is dallamostul, a Wunderhorn számára beküldött anyagban is volt dallam-feljegyzés, az első kötet megjelenése után pedig sokan buzgólkodtak a gyűjtéssel, s így nagy anyag állt rendelkezésre a jelen kötet szerkesztőjének, hogy egykorú dallamokkal lássa el a patinás szövegeket.

Elvük ebben a munkában az volt, hogy mindazt a dallamot felhasználhatják, amit egy generációval a kiadvány előtt és után gyűjtöttek, tehát az 1780—1840 közötti anyagot, mert ez nagyjából azonosnak vehető a kötet egykorú anyagával. Eltekintettek azonban az olyan rekonstrukciós munkától, hogy a később feljegyzett, de stílusban az 1800-as évekre utaló dallamokat is bevonják a válogatásba; ez ugyanis olyan stíluskritikai munkát jelentett volna, amelynek minden erőfeszítés ellenére sem lett volna megbízható eredménye. Előbb éppen a jelen kötet feladatát kell megoldani: *mi* volt meg biztosan abban a korban. Csak azután lehet levonni a stíluskritikai tanulságokat s utánuk kiválogatni a megfelelő dallamokat a mai népdalkincsből.

A 17. századi és korábbi, aránylag jól ismert dallamanyagot pedig azért hagyták figyelmen kívül, mert azok a 19. század elején már nem éltek széles körben a nép ajkán. Így a néprajzi szemlélet szerint „egykorú” anyag került össze a kötetben.

A „néprajzi szemlélet” abban is üdvösen érvényre jut, hogy csak abban az esetben tették közvetlenül a Wunderhorn-szöveg alá a dallamot, ha szöveget és dallamot ugyanabból a korábbi kiadványból ismerik, amelyből annakidején a Wunderhorn is vette, (dallama elhagyásával). Vagyis szöveg és dallam kétségtelenül összetartozó. Más esetben külön hozzák a Wunderhorn szövegét, és külön, alatta a megfelelő szöveget dallamával. Tehát nem hoznak létre erőszakkal olyan változatot, ami esetleg soha sem létezett, s elkerülték azt a nehézséget is, hogy dallam és szöveg nem lett volna pontosan egyeztethető szótagszámbeli eltérések és más prosódiai szempontok miatt.

Még arra is futotta anyagukból, hogy többnyire az eredeti szöveggel azonos területről származó variánst használhattak fel. Gondoljuk meg, milyen gazdag egykorú zenei anyagra támaszkodhattak, hiszen a feladat analógiája az lenne nálunk, hogy a negyven évvel későbbi ERDÉLYI János-féle Népdalok és mondák-nak kellene össze-

szedni egykorú dallamait. A rendelkezésre álló anyag mi lehetne hasonló szempontok szerint? PÁLÓCZI HORVÁTH Ádám, ARANY János dalgyűjteménye, TÓTH István: Áriák és dallok, valamint azok a népdalok, amelyek MÁTRAI, SZINI és hasonló kiadványaiban találhatók. Ez még akkor is elég kevés volna, ha nem veszett volna el az az anyag, amit egykor az Akadémia 1830. évi felhívására küldtek be. A németek régebbi írásbelisége annnyival jelentősebb, amennyivel kopottabb volt már ebben a korban is szájhangyománya a mienkhez viszonyítva.

Ezt a kopottságot maga az anyag is elárulja, amit a kötet az olvasó elé tár. Nagyjából azt a képet kapjuk, ami a német népdalról közfelfogásként él mindnyájunkban, ami azonban csak a legújabb 250 év állapotának hű képe. Itt azonban jogosult; a Wunderhorn korában már erősen polgárosult volt a német parasztság, általános volt műveltségének átalakulása, általános volt az új funkciós dur dallamstílus, ami műzenei elemekkel erősen keveredve jelenti az ismert német népzeneét. Nagyjából olyan ez az anyag, mintha a mi MÁTRAIK dallamanyagát kapnánk németben. A különbség csak az, hogy míg nálunk még élt akkor általánosan a régi népdalstílus, csak a gyűjteményekbe jutott kevés belőle, addig a németeknél már valóban ez volt a népzene valóságos képe.

Mégis vannak megkésett hírnökei a régebbi népkultúrának is: egy-egy modális, vagy régies moll dallam, egy-egy ritmusváltás, vagy tripodikus részlet — ami kiütközik a modern, funkcióharmónián alapuló dallamvilágból. Különösen a balladák dallamai; ilyen az Ulinger (= Mónár Anna) dallama (627. lap), mely különben az egész kötet legszebb dallama. Pedig szövege már egy másodlagos leszármazottja a balladának, amit éppen erről a változatról neveztek el (Nicolai-Form), de középkorias dallama nyilván még századokkal előbb tapadt hozzá. A többi is, ami kiemelkedő, mind ballada-dallam: Schloss in Österreich (55.), Der Pfalzgraf am Rhein (61.) tripodikus részletekkel, ami a németeknél még középkori anyagban is egészen kivételes, Die Königskinder (114.), Graf Friedrich (119.), Das Lied vom Ringe (29. lap 2. dallam); egyedül a „Wenn ich ein Vöglein wär” híres dallama tapad lírai szöveghez.

A német szakirodalom már felmutathat a jelen műhöz hasonló kísérletet: PINCK elszászi kiadványát, aki GOETHE egykori elszász-lotaringiai szöveggyűjtésének kereste meg dallamait ugyanazon a területen. Ez azonban lényegében mégis más módszerű feladat: néprajzi terepmunkával tárja fel az anyagot, ami időben messze esik az egykori szöveggyűjtéstől, csak területileg azonos vele. Ez az eljárás indokolt egy közismert „relik-tum-terület” esetén; ott van esélye annak, hogy GOETHE feljegyzése óta fennmaradtak az akkori dallamok. Ugyanez a módszer az egész német nyelvterületre alkalmazhatatlan: itt csakis a történeti-filológiai módszer segíthetett, az írásos anyag felhasználása, és belőle 150 évvel ezelőtti keresztmetszet alakítása. Ehhez hasonlót a mi új „Magyarság néprajza” tervünk is kitűzött maga elé, az egész népi műveltségre vonatkozóan, és jóval régebbi korokban (14—15. századi és 17—18. századi keresztmetszet).

A kötet értéke s a szerző érdeme tehát kettős: egyrészt új módszerű folklór-filológiai teljesítményt nyújt, másrészt új anyagot tár fel; régi, kiadatlan, vagy alig hozzáférhető anyagot, mely így belekerül a tudomány vérkeringésébe. Ezáltal egy érdekes, jól megszerkesztett, s anyagánál fogva is, módszere alapján is fontos kiadvánnyal gazdagította a zenetudományt.

VARGYAS LAJOS

Halpern Joel Martin: A Serbian Village

New York 1958. Columbia University Press, XVII + 309 l., 3 térk., 32 szövegközi rajz, 15 tábla és 73 fényképfelvétel.

Joel Martin HALPERN és felesége, Barbara K. HALPERN a Columbia Egyetem fiatal szociálintropológusai, 1953 augusztusától számítva egy évet töltöttek Szerbiában. Több hónapos kutatást végeztek az ország Orašac nevű községében, amely Belgrádtól délre Šumadijában fekszik, Mladenovac és Arandjelovac városok szomszédságában. A szerző munkájában monográfikusan ábrázolja a falu életét. A könyv 13 fejezetre tagolódik, s a szövegben előforduló szerb szavak, illetve kifejezések jegyzékével, gondosan válogatott bibliográfiával és a tárgymutatóval zárul.

A kutató a közvetlen megfigyelés módszereivel dolgozott, következtetéseit a mindennapi élet tényein kívül, a helyi statisztikai adatok alapján vonta le. Mind a gyűjtésben, mind a feldolgozásban gyakran szociológiai szempontokat követ, amelyek hasznosak a